

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

**ORGANIZACIJA CENTRA ZA POČETNO ČITANJE I PISANJE U USTANOVAMA
RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA**

ZAVRŠNI RAD

Osijek, 2017.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Prediplomski sveučilišni studij Ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

**ORGANIZACIJA CENTRA ZA POČETNO ČITANJE I PISANJE U USTANOVAMA
RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA**

**KINDERGARTEN CLASSROOM EQUIPMENT FOR CHILDREN S LINGUISTIC
DEVELOPMENT**

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Integrirani predškolski kurikulum II

Mentorica: prof .dr. sc. Stanislava Irović

Sumentorica: dr. sc. Tijana Borovac

Studentica: Ena Polgar

Matični broj: 2540

Osijek, 2017.

SADRŽAJ

Sažetak.....	3
1. Uvod.....	5
2. Važnost čitanja i pisanja u najranijoj dobi.....	6
2.1. Predvještine potrebne za razvoj početnog čitanja	7
2.2. Razvoj rane pismenosti	10
3. Poticanje čitanja i pisanja u vrtiću i kod kuće	12
4. Organizacija centra za početno čitanje i pisanje	14
5. Aktivnosti za poticanje razvoja predvještina čitanja i pisanja	15
5.1. Aktivnosti čitanja	15
5.2. Aktivnosti pisanja	16
6. Primjeri centara za početno čitanje i pisanje	18
7. Zaključak.....	27
8. Literatura	28

Dijete je od najranije dobi okruženo riječima, govorom i slovima te postepeno uči kako se izražavati riječima, a kasnije i kako pisati i čitati. Da bi mu što više olakšali taj put učenja, potrebno mu je osigurati dovoljan broj materijala primjerenih njegovoj dobi, ali i provoditi aktivnosti koje će dijete zainteresirati na čitanje i pisanje. Važnu ulogu u tom procesu učenje imaju odgojitelji koji provode te aktivnosti kako bi dijete zainteresirali, ali i potaknuli na učenje slova, čitanja i pisanja. Kako bi odgojitelji najbolje obavljali svoj posao, bitno je i okruženje u kojem se dijete nalazi u odgojnoj skupini. Ono bih trebalo sadržavati materijale primjerene njegovoj dobi, zanimanju djece za određenu temu i biti djetetu na dohvat ruke, kako bi u bilo kojem trenutku, kada dijete to poželi, mogao uzeti knjigu, slikovnicu, papir i bojice i pročitati ili nacrtati nešto što ga zanima. U radu se iznosi pregled relevantne literature o početnom čitanju i pisanju kao i primjeri iz prakse, kako bi se prikazala opremljenost centara za početno čitanje i pisanje u različitim ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Ključne riječi: predčitalačke vještine, rana pismenost, vrtić, dijete, odgojitelji

SUMMARY

From earliest age, the child is surrounded by words, speech, and letters, and gradually learns how to express himself in words, and later on how to write and read. In order to facilitate that learning path, it is necessary to provide him with a sufficient number of materials suitable for his age, but also carry out activities that the child will be interested in reading and writing. An important role in this learning process is for preschool teachers to carry out activities to encourage the child's interest, but also to encourage learning letters, reading and writing. In order for the preschool teachers to do their job best, it is also necessary in which an environment the child is in the educational group. It should contain materials appropriate to his age, the interest of children for a particular subject, and be in the height of children, so that he could take a book, a picture book, a paper and a crayon at any time when he wanted it, and read or draw something he was interested in. This paper presents a review of the relevant literature on initial reading and writing as well as examples from practice in order to show the equipment of early reading and writing centers in early and pre-school education.

Keywords: reading skills, early literacy, children's nursery, child, preschool teachers

Kako bi dijete od najranije dobi trebalo biti upoznato s pisanom riječi, bitno je da mu okruženje u tome pomaže. Zbog toga je veoma važan izgled i sadržaj centra za početno čitanje i pisanje u sobi dnevnog boravka u vrtiću.

Kako se navodi u Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj (2014), u ranoj i predškolskoj dobi komunikacija na materinskome jeziku osnažuje se osposobljavanjem djeteta za pravilno usmeno izražavanje i bilježenje vlastitih misli, osjećaja, doživljaja i iskustava u različitim, za njega svhovitim i smislenim aktivnostima.

Komunikacija na materinskome jeziku uključuje i razvoj svijesti djeteta o utjecaju jezika na druge i potrebi uporabe jezika na pozitivan i društveno odgovoran način. Ova kompetencija razvija se u takvoj organizaciji odgojno-obrazovnoga procesa vrtića koja se oslanja na stvaranje poticajnoga jezičnog okruženja te poticanje djece na raznolike socijalne interakcije s drugom djecom i odraslima.

Dijete je od rođenja okruženo riječima, govorom i slovima te postepeno uči kako se izražavati riječima, a kasnije i kako pisati i čitati. Kako bi mu što više olakšali taj put učenja, potrebno mu je osigurati dovoljan broj materijala primjerenih njegovoj dobi, ali i provoditi aktivnosti koje će dijete zainteresirati na čitanje i pisanje.

Šauperl (2007) se osvrće na riječi Paula Hazarda koji je u svom poznatom radu Knjige, djeca i odrasli napisao: 'Djecu moramo naviknuti kako će im knjiga biti neizostavan dio života.' Važno je da se dijete s knjigom susretne čim ranije. Rana dob, odnosno razdoblje od prve do treće djetetove godine, razvojno je vrlo široko. U tom razdoblju djetetov se svijet neprestano proširuje. Možemo ga širiti i čitanjem.

2. VAŽNOST ČITANJA I PISANJA U NAJRANIJOJ DOBI

Peretić i sur. (2015) smatraju kako ovladavanje vještinama čitanja i pisanja kao značajnim odrednicama suvremenog društva je ključna prekretnica u djetetovu razvoju. Te vještine predstavljaju osnovu cjeloživotnog usvajanja različitih znanja, akademskog uspjeha i uspješnog profesionalnog napretka, ali da bi se dostigle, zahtijevaju dugotrajno učenje i svladavanje većeg broja predvještina.

Da bi dijete od vrlo rane dobi bilo zainteresirano za pisanu riječ, roditelji i okolina u kojoj se nalazi mu trebaju pružiti što veću podršku u tome. Autorica Čudina-Obradović (1996) navodi da u razvoju vještina čitanja, osobito predčitalačkih vještina, važnu ulogu ima neka još nedovoljno razjašnjena „složena kombinacija naslijeđenih osobina i utjecaja okoline“. Kao i Peretić i sur. (2015) koji navode kako ovladavanje tim vještinama nije uvijek jednako uspješno za sve pojedince, a tako je najčešće zbog socioekonomskih razloga u svim društvima gdje je određeni postotak populacije nepismen.

Čudina-Obradović (1996) nadalje ističe da uloga roditelja u tom pogledu ipak ima najveću važnost. Razlog tomu je sigurno vrijeme koje dijete svakodnevno provodi s roditeljima, onaj ostatak dana kada nije u vrtiću, dijete je u interakciji s roditeljima, ono vidi što oni rade, pretvara se da radi poslove koje roditelji rade pa tako nije čudno i da su čitanje i pisanje jedni od tih poslova koje dijete želi raditi ako vidi roditelja koji isto čini.

Na pitanje: Što je kvalitetna okolina u smislu poticanja čitanja?, Čudina-Obradović (1996) odgovara da je to djetetovo okruženje koje pridonosi kvalitetnom razvoju predčitalačkih vještina: nastanku svijesti o prirodi čitanja i svijesti o smislu čitanja, te omogućuje djetetu doživljaj zanimljivosti, ljepote i smiješnoga u pisanome tekstu, donosi mu ugodu i zadovoljstvo u zajedničkom doživljaju čitanja s roditeljima.

2.1. PREDVJEŠTINE POTREBNE ZA RAZVOJ POČETNOG ČITANJA

Čudina-Obradović (1996) govori o tome kako se svijest o pisanom jeziku razvija vrlo rano. Njezine je početke moguće zamijetiti u djeteta između 2 i pol i 3 godine, koje već pokazuje osnovno razumijevanje funkcije i značenje pisanog jezika. Predčitalačke su vještine preduvjet razvoju čitačkih vještina. Razvijenost predčitačkih vještina u određenom razdoblju djetetova razvoja može biti jasan znak hoće li dijete imati teškoća u čitanju u školu. Autorica Čudina-Obradović (1996) navodi kako su predčitalačke vještine svjesnost djeteta o pisanom jeziku, i to o njegova tri aspekta: o funkciji pisanog jezika, o tehničkim karakteristikama pisma, te o procesima i tehnici čitanja.

1. Funkcija i svrha pisanog jezika

Dijete s 2 i 3 godine prepoznaje da netko upravo čita ili piše, svjesno je da iz pisanog teksta proizlazi neka poruka, svjesno je da čitanje ima svrhu da se uoči i primi poruka. Ta se svijest pojavljuje kao prvi pojam o pismu.

2. Pojmovi o tehničkim i dogovornim karakteristikama pisma

Između 4. i 5. godine se pojavljuje osvješćivanje pojmova o pismu: osvješćivanje razlika u slovima, svijest o smjeru pisanja slijeva nadesno i odozgo – dolje; razumijevanje osnovne interpunkcije, usvajanje rječnika koji opisuje pismo i njegove karakteristike (riječi: slovo, riječ, točka). Osobito je važno pojavljivanje svijesti da su riječi u pismu zasebne vizualne jedinice.

3. Svijest o uporabi glasovne strukture riječi u čitanju

Između 5. i 6. godine naglo je poboljšanje u zamjećivanju glasovne strukture riječi. Ono se očituje kao spremnost za igru s rastavljanjem riječi na glasove, uživanje u rimi i uočavanje aliteracije. Ta je svijest osnova za razvoj čitačkih vještina, jer omogućuje djetetu da tijekom glasovnog govora podijeli u apstraktne jedinici – foneme koji će odgovarati pisanim simbolima – slovima.

4. Grafo-foničko znanje

Između 6. i 7. godine, a u mnoge djece i prije, uspostavlja se spoznaja korespodencije između glasa i dogovorenog znaka za taj glas – slova. Sad je spremnost za učenje na vrhuncu, a dijete

usvajanjem korespondencije glasa i slova poboljšava predčitačku vještinu raščlambe riječi na glasove.

Autorica Čudina-Obradović (1996) napominje kako je vještina čitanja u suvremenom svijetu nužna za opstanak. No ta vještina nije posljedica biološkog, nego kulturnog razvoja čovjeka. Zato čovjek nema posebnu „čitačku sposobnost“, kao što ima npr. numeričku ili verbalnu sposobnost.

Nadalje govori kako je usvajanje vještine čitanja najvažniji zadatak djeteta u početnom školovanju i svladavanje tog zadatka mu otvara put za gotovo sve kasnije učenje.

Za nju smisao čitanja je razumijevanje poruke koju je pisac ostavio u pisanom obliku koji su pisac i čitatelj poruke prije prihvatili kao zajednički. Poruka sadrži simbole, zamjene za riječi složene u rečenice koje iznose smisao poruke. Najstariji način za prikazivanje riječi u pisanom obliku je logografski sustav (slikovno pismo), u kojem svaka riječ ima svoj zasebni simbol (najprije sliku, poslije znak). Zamijenio ga je abecedni sustav koji je temeljen na glasovnom, a ne slikovnom načelu: svaki pisano znak (grafem) predstavlja glas ili skup glasova (fonem), tj. onu jedinicu riječi koja, ako se promjeni, mijenja značenje riječi. Aktivnost čitanja u abecednom sustavu sadrži sljedeće procese: raščlambu riječi u glasove, usvajanje i pronalaženje korespondencije između napisanog slova i pripadajućeg glasa (dešifriranje), povezivanje glasova u cjelovitu riječ, uočavanje značenja riječi, ponavljanje prethodnog procesa u sljedećoj riječi, uočavanje zajedničkog smisla prethodne i nove pridružene riječi, ponavljanje prethodnog procesa u pridruživanju sljedeće riječi, ponavljanje prethodnog procesa do posljednje riječi u rečenici, uočavanje smisla cjeline rečenice, usklađivanje smisla rečenice s cjelinom teksta. Svrha cijelog procesa jest njegov posljednji dio – otkrivanje značenja, smisla cjelice, a temeljni njegov dio je dešifriranje, tj. ispravno uočavanje grafema – fonema, čija pogrešna percepcija mijenja smisao napisanoga. Kad je učenik potpuno usvojio vještinu čitanja, on je tako dobro uvježbao dešifriranje da je ono postalo potpuno automatizirano.

U nastavku autorica navodi kako su mnogobrojna istraživanja procesa čitanja dala važne podatke za njegovo razumijevanje. Iz tih istraživanja proizašlo je nekoliko modela koji objašnjavaju kako u ljudskoj svijesti teče proces obrade podataka pri čitanju: od opažanja napisane riječi do razumijevanja njezina smisla i poruke.

U suvremenim je modelima istaknuto nekoliko temeljnih spoznaja o procesu čitanja:

1. Čitanje, čak i čitanje „u sebi“, ostvaruje se korištenjem vida, ali i sluha. Istodobno se odvijaju procesi obrade slušnih i vidnih reprezentacija materijala koji se čita.
2. Kritična faza u procesu čitanja jest pretvaranje slova u glasove.
3. Zbog toga je najvažnije u učenju čitanja – usvajanje korespondencije između slova i glasova i pravila njihove zamjene (abecedno načelo).
4. Da bi čitač mogao primijeniti abecedno načelo, nužno je da može uočiti od kojih se glasova (fonema) sastoji riječ. To znači da može provesti glasovnu raščlambu riječi, tj. u glavi „čuti“ glasove u slijedu kojim su poredani u riječi.

Čudina-Obradović (1996) navodi i četiri faze usvajanje čitanja, one su:

1. Faza cjelovitog prepoznavanja
2. Faza početne glasovne raščlambe
3. Faza prevođenja slova u glas (primjena abecednog načela)
4. Faza složenog prevođenja grafičkih u glasovne jedinice

2.2. RAZVOJ RANE PISMENOSTI

Kako navode Mesec i sur (2015: 32) (prema Justice i Kaderaveck, 2004) „rana pismenost je sve ono što djeca znaju o čitanju i pisanju prije početka školovanja, a obuhvaća razvoj svijesti o pisanim materijalima i svijesti o pisanom jeziku, fonološku svjesnost, predvještine pisanja i govorni jezik koji uključuje dobro razvijen rječnik, osnovne gramatičke koncepte i vještinu pripovijedanja.“

Redoviti predškolski program pruža obilje prilika za stimulaciju ukupnog razvoja pa tako i rane pismenosti. Različite aktivnosti kao što su pričanje priča, posjeti knjižnici, izrada slikovnica, pisanje primjerice pozivnica za rođendane, prigodnih čestitki i mnoge druge, potiču razvoj različitih područja rane pismenosti.

Za autorice Žulevu i Guštin (2010) djeca su u stanju svoje misli izražavati i bilježiti mnogo prije nego nauče pisati (Ralph, Eddowes, 2002), a prilika da vide ‘odraz’ svojih misli na papiru pojačava njihovu svijest o funkciji i vrijednosti pisanja i pismenosti. Iako uloga vrtića nije ‘opismenjavanje’ djece, osobito ne na način koji je povezan s bilo kojim oblikom prisile, svijest o tome da razvoj rane pismenosti započinje u najranijoj dobi djeteta, a ne u godini prije polaska u osnovnu školu ili pak na samom početku školovanja, može baciti novo svjetlo na shvaćanje uloge vrtića u poticanju tog procesa. Ta se uloga očituje u prepoznavanju, podržavanju i njegovanju prirodnog interesa za različite oblike pisane komunikacije, kojeg mnoga djeca iskazuju već od najranije dobi.

Autorice Žuleva i Guštin (2010) provele su akcijsko istraživanje kojim su željele odgovoriti na ova pitanja:

1. Treba li djecu u vrtiću poticati i/ili usmjeravati na aktivnosti iz područja rane pismenosti; ako da – na koji način i od koje dobi djece?
2. Kako osigurati pedagoške uvjete kojima će aktivnosti djece iz ovog područja biti sadržajnije i raznovrsnije, a njihov utjecaj na razvoj rane pismenosti učinkovitiji?

Nastojeći razumjeti cjelovit kontekst aktivnosti u kojima se pojavljuju elementi rane pismenosti djece, u istraživanju su proučavali različite fizičke, socijalne i organizacijske uvjete vrtića, za koje su pretpostavljali da mogu imati utjecaj na razvoj rane pismenosti djece.

Posebno su proučavali organizaciju prostorno-materijalnog okruženja vrtića, kvalitetu komunikacije odgajatelja s djecom i kvalitetu socijalnih interakcija djece.

Neki od zaključaka do kojih su došli tijekom istraživanja jesu:

1. Rana pismenost djeteta uključuje mnogo više od onih ekspresija djece koje se oslanjaju na korištenje standardnih znakova, tj. slova, brojeva i sl. Ona se očituje u mnoštvu simboličkih prezentacija djece nastalih kao rezultat njihove namjere da zabilježe vlastite poruke, te se njihovih značenja poslije mogu prisjetiti i o njima razgovarati s drugima.
2. Na razvoj rane pismenosti značajan utjecaj ima kvaliteta prostorno- materijalnog okruženja vrtića. Primjerenim oblikovanjem vrtićkog okruženja može se značajno pojačavati motivacija djece za bilježenjem, i time podupirati razvoj njihovih kompetencija iz područja rane pismenosti.

Peretić i sur. (2015) se slažu kako je opismenjavanje složen proces koji dugo traje i zahtjeva poduku, ali počinje i prije formalnog obrazovanja. Oni navode kako se opismenjavanje može podijeliti na predčitalačko i čitalačko razdoblje u odnosu na početak formalne poduke. Predčitalačko razdoblje najvećim dijelom određuje rana pismenost, koja obuhvaća sposobnosti i vještine koje su pretkazatelji vještine čitanja u kasnijem školskom razdoblju. To su vještine, znanja i stavovi važni za ovladavanje čitanjem, a koje se stječu prije formalne poduke konvencionalnih vještina čitanja i pisanja.

3. POTICANJE ČITANJA I PISANJA U VRTIĆU I KOD KUĆE

Šauperl (2007) navodi da se nekad govorilo kako se najmlađima ne smije čitati jer ne razumiju. Danas je mišljenje stručnjaka potpuno drugačije. Ona se također slaže sa stručnjacima te ističe kako nikada nije prerano za čitanje djetetu. Iako maleno dijete ne razumije značenje riječi, ono uživa u ritmu, melodiji i rimama, veseli se pažnji koju mu poklanjamo dok čitamo kao i vremenu koje provodimo s njim i zajedno s nama doživljava ljepotu riječi. Znanstvenici su dokazali kako djeca s kojom u prve tri godine života razgovaramo i čitamo im, imaju jače temelje za uspješno čitanje i učenje u kasnijem životu.

Prije početka čitanja ili pripovijedanja vrlo je važno potražiti udobno mjesto i osigurati okruženje bez buke i ometanja. Dijete mora osjetiti važnost događaja i prepoznati kako je to vrijeme namijenjeno samo njemu. Iako u vrtiću, odgojiteljica neće čitati samo jednom djetetu, bitno je da se svako dijete osjeća ugodno i posebno kao da mu se osobno čita. Nadalje navodi da je bitno dok djetetu čitamo, da moramo održavati kontakt očima koji dijete želi. Uz čitanje se ostvaruju intimni trenuci, te jačaju osjećajne veze, osjećaj sigurnosti i bliskosti. Uz naše čitanje dijete vježba koncentraciju, obogaćuje fond riječi i širi obzore, a istovremeno potičemo i njegov intelektualni razvoj te radoznalost.

Autorica se osvrće i na dostupnost knjiga te ističe kako razlog nečitanju svakako ne bi trebao biti nedostupnost knjiga. Knjige su danas lako dostupne svim roditeljima, bez obzira na stupanj izobrazbe, društveni i socijalni status, stoga ne bi trebalo biti nikakve prepreke nabavljanju knjiga.

Bitna je i motivacija koju dijete ima za čitanje. Čudina - Obradović (2010: 10) navodi „kako je važno znati da na motivaciju za učenje čitanja djeluju mnogi čimbenici. Navela je najvažnija četiri aspekta ozračja u grupi koji proizvode veliku motivaciju za čitanje

1. Motivacijsko je ozračje grupe u kojemu djeca sebe vide kao samostalne pisce i čitatelje (od početka sudjeluju u aktivnostima čitanja priča, postavljaju pitanja, pišu u dnevničke, izrađuju vlastite knjige). Potiče se samostalna aktivnost ma kako bila jednostavna i nezrela – glumljenje pisanja i čitanja, poticanje vlastitog potpisa, upotreba crtanja i diktata kao prijelazne aktivnosti prema pisanju.

- 2. Odgajateljica i djeca su zajednički vlasnici znanja: cijeni se dječje mišljenje i interpretacija, cijene se različita i višestruka mišljenja i gledišta.*
- 3. Cjelokupno učenje šifriranja i dešifriranja povezuje se najčvršće s razumijevanjem i međusobnim objašnjenjima smisla i značenja.*
- 4. Potiče se suradničko učenje (skupine 3-4 djece), radi se na projektima koji su organizirani oko tema koje djecu zanimaju. Svi postupci koji omogućuju ostvarenje takvog ozračja u grupi pridonijet će motivaciji djece da angažirano sudjeluju u fazi čitanja – u fazi dešifriranja i šifriranja. “*

4. ORGANIZACIJA CENTRA ZA POČETNO ČITANJE I PISANJE

Državni pedagoški standard (2008) ističe kako je potrebno osmisлити prostor i osigurati opremu prilagođenu dječjim razvojnim potrebama za čitanje slikovnica, glazbene i likovne aktivnosti, istraživačke aktivnosti, za dramsko-obiteljske igre, igre kockama i manipulativne igre i slično. Kako navodi Špehar (2002), „prostor u kojem se potiče opismenjavanje mora biti pomno isplaniran. Mora omogućavati interdisciplinarni pristup poučavanju čitanja i pisanja, ali i uvažavati individualne potrebe i interese svakog djeteta.“

Znamo koliko okolina utječe na razvoj djeteta, stoga je veoma važno s kojim materijalima i slikovnicama je dijete okruženo većinu dana koje provede u vrtiću.

Prema Špehar (2002) prostor za početno čitanje i pisanje mora sadržavati:

- prostor za pisanje koji uključuje i pribor (olovke, bojice, flomastere, papire),
- knjižnicu (dio sobe dnevnog boravka koji je opremljen udobnim namještajem i jastucima, te pažljivo izabrane knjige izložene djeci nadohvat ruke, pod tim smatra na veći izbor knjiga, slikovnica, basni, bajki i enciklopedija),
- stol za izrađivanje knjiga (prazne knjige različitih veličina i oblika, papiri, bojice, spajalice)
- prostor za slušanje (opremljen kasetofonom, gramofonom i sl. te kasetama s pričama i glazbom za djecu)

5. AKTIVNOSTI ZA POTICANJE RAZVOJA PREDVJEŠTINA ČITANJA I PISANJA

5.1. AKTIVNOSTI ČITANJA

1. Izrada slikovnica

Kada spomenemo centar početnog čitanja i pisanja, prema Špehar (2002) prvo što nam padne na pamet su slikovnice kojih bi u tom centru trebalo biti u obilju. Djeci su osim kupovnih, zanimljive i izrađene slikovnice (pogotovo ako i oni sami mogu sudjelovati u izradi).

Kako bi se slikovnice i izradile, potrebno je u centru posjedovati dovoljan broj materijala. Za izradu slikovnice potrebni su: papiri, škare, ljepilo, bušilica za papir, razni materijali za vezanje listova, spajalice, flomasteri i markeri, drvene bojice, vodene bojice, ravnala i ostali materijali koje djeca žele upotrijebiti u izradi.

Prije same izrade slikovnica, Špehar (2002) navodi kako je potrebno promisliti o nekoliko pitanja: kojeg je spola lik?, kako se zove?, koliko ima godina?, kako izgleda?, što ga zanima? od čega strahuje?, ima li neki posebni problem?.

Primjeri slikovnica za izradu: -knjiga čiji likovi iskaču

- knjiga od tkanine
- knjiga s listovima različite veličine
- knjiga s džepovima
- knjige različitih oblika
- knjiga-harmonika
- knjiga u nastavcima (strip)

2. Oglasna ploča

Mjesto u sobi dnevnog boravka gdje dijete može objesiti svoje crteže i pisma te pročitati neku obavijest vezanu za odgojnu skupinu, sljedeći dječji rođendan ili nadolazeću posjetu.

Na tom mjestu dijete zna da ima mogućnost ili pročitati nešto što ga zanima ili nešto zanimljivo otkriti, ali i ostaviti svoje mišljenje.

3. Izrada abecede

Izraditi zajedno s djecom abecedu u većem formatu uz dodatak crteža uz slovo kojim pojam počinje. Postaviti plakat na djeci vidljivo mjesto kako bi uvijek mogla provjeriti ili naučiti što počinje s kojim slovom

4. Nadopuni nedostajeće slovo

Isprintati veći broj riječi na način da neka polja ostavimo prazna (pr. Ž I _ A F A, K _ NJ). Pri ovoj aktivnosti potrebno je da su djeca već upoznata s riječi koja se traži.

5.2. AKTIVNOSTI PISANJA

Kako je već navedeno prema Špehar (2002: 2), „u centru za početno čitanje i pisanje trebao bi se nalaziti raznovrsan materijal koji djecu potiče za sami posegnu za olovkom, flomasterom ili papirom i izraze se kroz crteže.“

Prije nego djeca nauče pisati, potrebno je prvo da svladaju grafomotoričke vježbe. Moglo bih se reći kako su prve grafomotoričke vježbe s kojima se dijete uoči, držanje olovke i bojanje, no mi ćemo navesti neke koje već zahtijevaju da dijete drži olovku i pravilno s njom barata.

Aktivnosti za razvoj pisanja

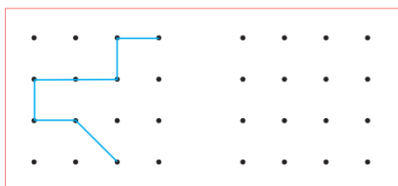
1. Vježbe pisanja

U drvenu, plastičnu ili kartonsku kutiju nasipamo dovoljnu količinu sipkog materijala (brašno, sol, šećer, pijesak i sl.) te drvenim štapićem pišemo po sipkom materijalu i kutiji slova koja smo prethodno ispisali kako bi dijete imalo model po kojem „piše“.

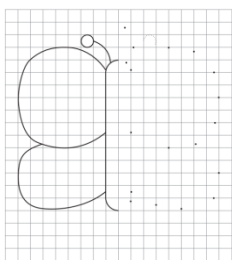
2. Prati liniju

Mnogobrojne su vježbe u kojima dijete treba pratiti liniju, neke od njih mogu biti da na papiru ispišemo sva slova abecede te djetetu damo igračku autića koji mora povlačiti unutar pojedinog slova, prati sve vrste linija (ravne, krivudave, vijugave).

Točkalice su još jedna moguća aktivnost u kojoj dijete treba pravilno precrtati oblik s lijeve strane papira na desnu stranu papira,



slično kao i precrtavanje „odraza u ogledalu“.



3. Crtanje oko predmeta

Pokazati djetetu kako može precrtavati oblik svoje ruke, novčića, raznih predmeta raznih oblika.

6. PRIMJERI CENTARA ZA POČETNO ČITANJE I PISANJE

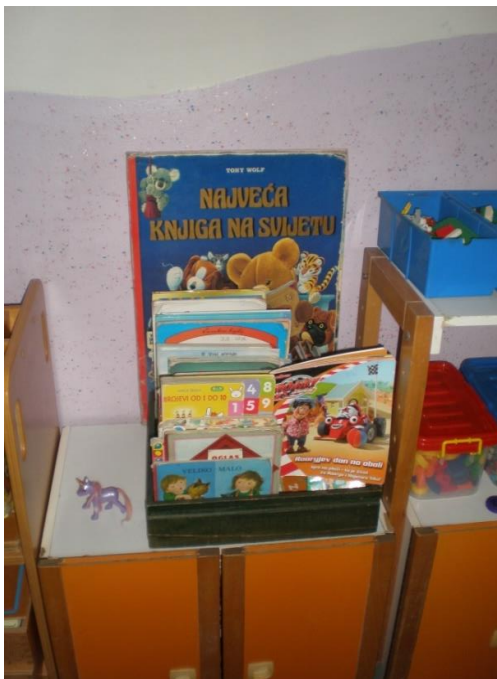
Fotografije su snimljene u nekoliko dječjih vrtića u Osijeku, u deset odgojnih skupina, od najmlađe do najstarije (predškolske) skupine. Fotografijama se željelo prikazati na koji način su organizirani centri za početno čitanje i pisanje u odabranim dječjim vrtićima na području grada Osijeka te njihov sadržaj, od materijala, slikovnica, knjiga do društvenih igara koje potiču djecu na upotrebu pisane riječi. Fotografirano je 10 soba dnevnog boravka. Fotografije prikazuju materijale, igre i aktivnosti za čitanje i pisanje pronađene u sobama dnevnog boravka, u skupinama od najmlađe prema najstarijoj.



Slika 1: Mlađa odgojna skupina u kojoj većinom prevladavaju slikovnice; slikovnice se ne nalaze na djeci primjerenoj visini te trebaju pomoć odgojiteljica kako bi ih koristili. Kao što smo naveli u prijašnjem tekstu, sve što djeca koriste bih se trebalo nalaziti u njihovoj visini kako bi mogli samostalno uzeti što žele, bez ičije pomoći.



Slika 2: Ploča za pisanje s kredom koja se nalazi u mlađoj odgojnoj skupini – ovdje se djeca upoznaju sa pravilnim držanjem predmeta za pisanje, kao i samim slovima koja se nalaze naljepljena ispod ploče



Slika 3: Slikovnice i knjige koje se nalaze u mlađoj skupini; nalaze se na mjestu dostupnom djeci, ali se ističe velika knjiga koju moraju tražiti od odgojiteljica kako bi im spustila na stol kada žele čitati. Također ako ima puno teksta nije primjerena za najmlađu skupinu.



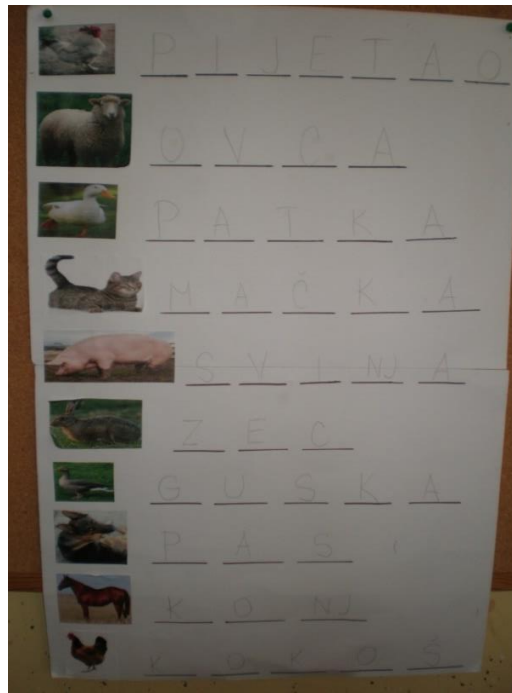
Slika 4: Kutak za osamu i čitanje u tišini u mlađoj odgojnoj skupini. Iako ne služi samo kao kutak osame zbog čitanja, sigurno je djeci drago imati dio sobe na kojem im nitko neće smetati, bilo da žele pogledati neku slikovnicu, samostalno se igrati ili odmoriti od aktivnosti.



Slika 5: Polica s knjigama i slikovnicama u srednjoj odgojnoj skupini. Slikovnice su pregledno izložene (djeci bitno kada traže neku već pročitano slikovnicu) te se nalaze na dohvat djece. Također je većina slikovnica s temom koju djecu trenutno zanima zbog raznih crtanih serija.



Slika 6: Polica sa slikovnicama u srednjoj odgojnoj skupini. Odmah pored police nalazi se stol na kojem djeca mogu odmah i pročitati nešto s police. Većina slikovnica koje se tu nalaze su one koje odgojiteljice upotrebljavaju ili su već upotrijebile u raznim temama.



Slika 7: Plakat na zidu sobe starije skupine koji prikazuje sliku domaće životinje te crtice sa slovima o nazivu svake životinje. Djeca su učila o domaćim životinjama te sada znaju koliko „crtica“ sadrži riječ za pojedinu životinju.



Slika 8: Posebno naznačen centar čitanja u starijoj skupini. Djeci to može pomoći kako bi znali u kojem dijelu sobe dnevnog boravka se nalaze knjige i koji je dio primjeren za čitanje.

Slika 9: Izgled centra za čitanje sa slike 8. Knjige se nalaze na dohvat djece te se vidi kako je centar korišten jer su knjige poslagane samo na najnižoj polici.



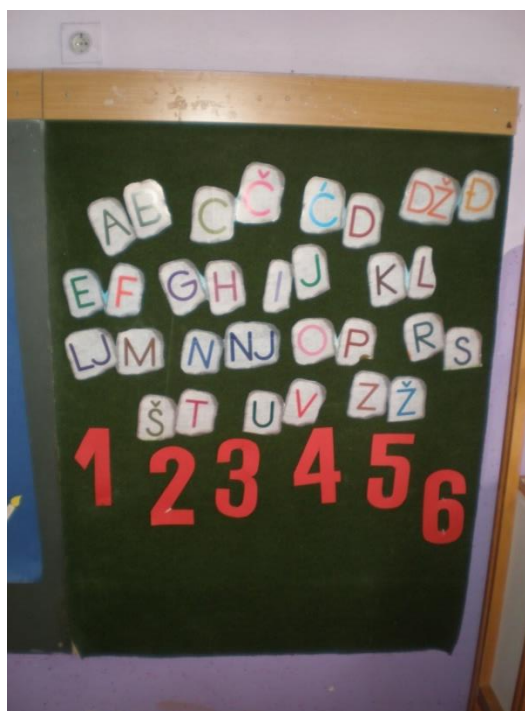
Slika 10 i Slika 11: Polica sa knjigama i slikovnicama uz koju se nalazi kauč na kojem djeca mogu čitati. Smatram da je ovo dobra ideja ako kauč služi kao mjesto čitanja jer daje djetetu ugodno mjesto za samostalno čitanje, ali i čitanje u paru ili manjoj grupi.



Slika 12: Knjižnica u sobi starije odgojne skupine u kojoj se nalazi veliki broj knjiga, slikovnica i bajki. Djeca ovdje imaju veliki izbor za čitanje, ali ova knjižnica ima i dvostruku ulogu, za igru same knjižnice u kojoj mogu posuditi knjigu, pročitati ju pa vratiti, baš kao i u pravoj knjižnici.



Slika 13 i Slika 14: Veliki plakat u sobi starije skupine na kojem se nalaze sva slova abecede te uz njihovo početno slovo slika predmeta, stvari ili životinje koja počinje tim početnim slovom. Osim što djeca ovako mogu upoznati i zapamtiti sva slova abecede, mogu pored svakog slova pronaći i karticu slova od kojih mogu slagati nove riječi s istim početnim slovom.



Slika 15: Abeceda na zidu predškolske skupine. Ova skupina dosta potiče ranu pismenost jer omogućava djeci veliki broj igara, aktivnosti i materijala koje im pomažu u razvoju pisanja, ali i čitanja. Nekoliko slika u nastavku je iz iste odgojne skupine.



Slika 16: Kutak za osamljivanje i igre u tišini u predškolskoj skupini, koji se nalazi pored zidne abecede(slika 15). Djeca ovdje mogu pročitati neku slikovnicu, samostalno se igrati ili tiho razgovarati s drugom djecom.



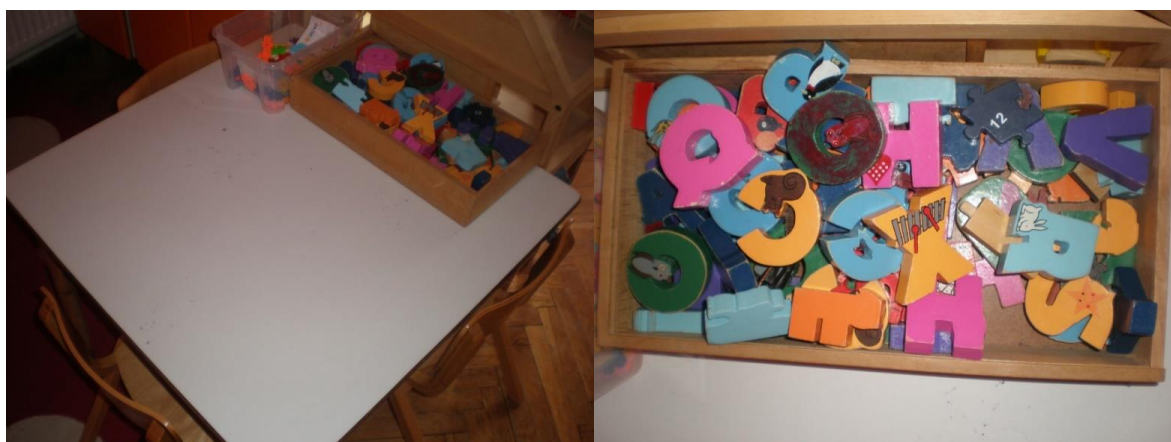
Slika 17: Jedna od ploča koja prikazuje pravilan slijed slova u abecedi u predškolskoj skupini



Slika 18 i Slika 19: Kutija sa abecedom koju su izradile odgojiteljice u predškolskog skupini. Sadrži čepove na štapiću koji imaju isto slovo i sliku kao i rupice na kutiji.



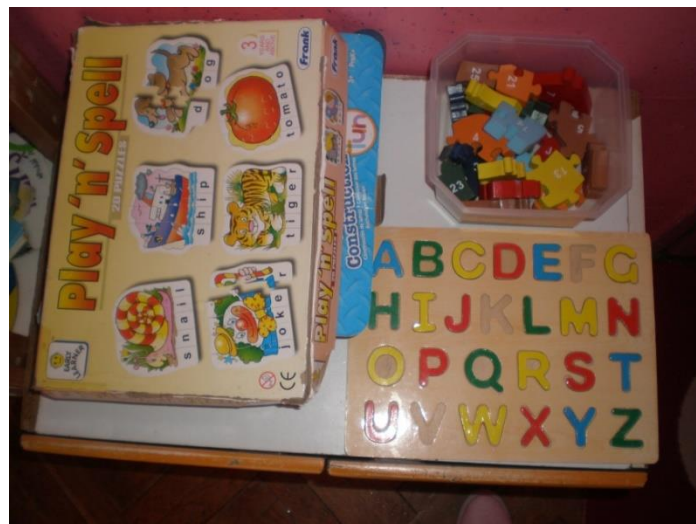
Slika 20: Društvena igra „Riječ na riječ“ koju posjeduju u predškolskoj skupini. Iako je ova igra prilično teška, uvijek se može djeci olakšati s prilagođenim pravilima kako bi ponavljali i učili nove riječi.



Slika 21 i Slika 22: Stol na kojem se nalazi kutija s drvenim slovima od kojih dijete može slagati predložene riječi ili samostalno smišljati koje riječi želi „pisati“. Ova aktivnost pomaže djeci u stvaranju i „pisanju“ riječi prije nego počnu pisati olovkom po papiru, jer moraju znati od kojih slova se koja riječ sastoji.



Slika 23: Još jedna igra u predškolskoj skupini „Slova i riječi“



Slika 24: Neki od materijala u predškolskoj skupini koji pomažu djeci u upoznavanju sa slovima



Slika 25: Slova od sitnih materijala; isprintana slova na papiru te djeci ponuđen sitni materijal kojim su trebali popuniti unutrašnjost svakog slova, predškolska skupina

Razvoj rane pismenosti, a potom i čitanja, jedan je od najvažnijih razvojnih faza kod djece. Kako bi dijete nadalje samo učilo, potrebno mu je da prvenstveno nauči kako čitati riječi, a potom i kako zapisati svoje misli i razmišljanja. Kako smo saznali, dijete od najranije dobi pokazuje interese za pisanu riječ te počinje shvaćati da se čitanjem uče i saznavaju nove informacije. Zbog tog djetetova interesa, vrlo je važno okruženje gdje će učiti i kako će ga se poticati na to. Ono što sam zamijetila u praksi, a prikazano je na fotografijama u ovom radu, uočljivo je kako s porastom dječje znatiželje i zainteresiranosti za čitanje i pisanu riječ, raste i broj slikovnica, knjiga i igara koje se nalaze u sobama dnevnog boravka, što je dobar pokazatelj zainteresiranosti odgojitelja za poticanje ranog učenja čitanja i pisanja.

Iako djeca uče i razvijaju se gdje god da se nalaze, ipak im je bitno osigurati okruženje u kojem će se najbolje razvijati, rasti i učiti. U odgojnoj skupini vrtića, odgojitelji su ti koji trebaju poticati djetetov interes, kako za knjigu, tako i za pisanu riječ. U tome mu trebaju pomoći adekvatni materijali kao što su slikovnice, knjige i priče prilagođene za određenu dob djece. Vrlo je važno da su odgojitelji upoznati s fazama u kojima dijete uči čitati i pisati, kako bi mogli pratiti na kojoj fazi je pojedino dijete, te ga tako interesirati za čitanje i pisanje. Kako odgojitelji provode dosta vremena s djecom, ne bi trebao biti problem moći pratiti razvoj svakog djeteta individualno. Također, odgojitelji bih trebali osmišljavati aktivnosti koje će dijete interesirati sve više i više za čitanje i pisanje.

Osim odgojitelji, važnu ulogu u razvoju predčitalačkih vještina i rane pismenosti, imaju roditelji koji ostatak dana kada dijete nije u vrtiću, provode s njim kod kuće. Tamo je bitno da se dijete uči o kulturi čitanja, gdje je to nešto sasvim normalno, te kako čitanjem ima mogućnost učenja i saznavanja novih stvari.

Gdje god dijete steklo naviku čitanja i usvajanja pisanja, važno je da se to dogodi što ranije, jer dijete što nauči u prvim godinama života mu ostaje za cijeli život.

8. LITERATURA

- Čudina-Obradović M., (1996), *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja u djece od 3. do 10. godine života*, Zagreb: Školska knjiga
- Čudina-Obradović M., (2010), *Kako djeca čitaju?*, *Dijete vrtić obitelj*, br. 60, str. 9-10
- Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe (2008), Narodne novine preuzeto s http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2128.html
- Mesec I., Grgac B., Šagadin T., Kelčec M., Mahović M. (2015) *Poticanje čitanja i pisanja u godini pred polazak u školu*, *Dijete vrtić obitelj*, br. 79, str. 32-34
- Nećak S., (2011./2012), *Od slova do knjige*, *Dijete vrtić obitelj*, br. 66, str. 22-23
- Peretić M., Padovan N., Kologranić Belić L. (2015), *Rana pismenost. U: Kuvač Kraljević, J. (ur.) Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*, Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, str. 52-62.
- Slunjski, E. (ur.) (2014), *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
- Šauperl L. (2007), *Čitanje djeci rane dobi*, *Dijete vrtić obitelj*, br. 48, str. 22-23
- Špehar S. (2002), *Centar za početno čitanje i pisanje*, *Dijete vrtić obitelj*, br. 27, str. 2-4
- Žuvela D., Guštin D., (2010), *Istraživanje i poticanje razvoja rane pismenosti djece u vrtiću*, *Dijete vrtić obitelj*, br. 60, str. 16-20